

Chceme
vedieť
viac

o budúcnosti
vzdelávania
na Slovensku

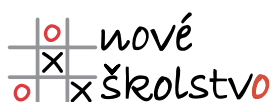
Výchova a vzdelávanie orientované na deti a mladých ľudí

SPRÁVA Z DISKUSIE ZÁSTUPCOV A ZÁSTUPKYŇ POLITICKÝCH STRÁN S ODBORNÍKMI
A ODBORNÍČKAMI V OBLASTI VZDELÁVANIA

TRETÍ OKRÚHLÝ STÔL SA KONAL 25. APRÍLA 2016 V BRATISLAVE

EDITOR: PETER DRÁL' | NOVESKOLSTVO.SK & CHCEMEVEDIETVIAC.SK

KAMPAŇ REALIZUJE

KAMPAŇ V ROKU 2016 PODPORUJE

OPEN SOCIETY
FOUNDATIONS

Séria diskusií za okrúhlym stolom si kladie za cieľ naštartovať kultúru dialógu a spolupráce v oblasti vzdelávania naprieč politickým a odborným spektrom, aby sa deti a ich potreby dostali do centra pozornosti verejných politik.

Účastníci a účastníčky diskusie

(v abecednom poradí)

poslanci a poslankyne Národnej rady SR

Ondrej Dostál
(OKS)

Ľubomír Petrák
(SMER-SD)

Martin Poliačik
(SaS)

Veronika Remišová
(OLANO-NOVA)

Eva Smolíková
(SNS)

zástupcovia a zástupkyne rezortu školstva

Petra Fridrichová
(ŠPÚ)

Zuzana Juščáková
(NÚCEM)

Romana Kanovská
(NÚCEM)

Peter Krajňák
(MOST-HÍD, štátny tajomník
MŠVVŠ SR)

Peter Mederly
(MŠVVŠ SR, hlavný
poradca ministra)

odborná verejnosť

Miroslava Hapalová
(Človek v tísni Slovensko)

Robert Chovanculiak
(INESS)

Jozef Miškolci
(SGI)

Miroslav Pagáč

Dana Rušinová
(NDS)

rodičovská a učiteľská verejnosť

Martina
Maláková

Oľga
Šulíková

Eva
Radičová

Fedor
Blaščák

Peter
Drál

Elena
Gallová Kriglerová

Zuzana
Zimenová

za kampaň Chceme vedieť viac

Účastníci a účastníčky tretieho okrúhleho stola prezentovali svoje predstavy, návrhy a riešenia na základe vlastných poznatkov a skúseností a v reakcii na pozičný dokument spracovaný zo zistení Atlasu predstáv o budúcnosti vzdelávania na Slovensku a ďalších zdrojov.

**Atlas predstáv
o budúcnosti vzdelávania
na Slovensku**

<http://atlas.chcemevedietviac.sk>

Malé a veľké zmeny v slovenskom školstve

„Neviem si predstaviť reformu školského systému bez toho, aby sme sa priblížili k žiakovi. To má byť hlavným cieľom každého vzdelávania.“

Peter Krajňák (MOST-HÍD)

štátny tajomník Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR

V súvislosti so žiaducimi zmenami v slovenskom vzdelávacom systéme vyvstáva otázka, aké korekcie je potrebné urobiť čo najskôr v súčasnom nastavení školstva, a aké zmeny si vyžadujú hlbšiu úvahu a širšie konzultácie, aby sa pretavili do zmysluplného a dlhodobého plánu rozvoja vzdelávania v horizonte viacerých volebných období. Tak krátkodobé opatrenia, ako aj dlhodobé zámery, ktoré má zachytiť Národný program rozvoja výchovy a vzdelávania (NPRV), sú súčasťou záväzkov koalície vlády zachytených v jej programovom vyhlásení.¹ Prijímané opatrenia majú byť orientované na dieťa, jeho vzdelávacie potreby a výsledky.

Reformné zámery prirodzene otvárajú dilemu, čo konkrétne je potrebné urobiť ihneď, aby sa silné stránky a prospešné opatrenia v systéme posilnili, „vystužili“, a ktoré oblasti si po širšej politickej, odbornej a verejnej diskusii vyžadujú zásadnejšie zmeny. Iba konsenzuálne prijatý dlhodobý program, ktorý bude nastavený tak, aby dokázal reflektovať existujúce trendy aj reagovať na ťažko predvídateľné zmeny, môže totiž vzdelávací systém posunúť kvalitatívne dopredu.

„Svet sa vyvíja veľmi dynamicky a ak chceme národný program s výhľadom na desať rokov, tak dnes nikto nevie povedať, ani čo bude za tri, štyri roky.“

Peter Mederly

hlavný poradca ministra školstva, vedy, výskumu a športu SR

„Keď som svoje dieťa dala do školy, bola som smutná z toho, v akom stave je školstvo. Nesúhlasím s tým, že treba iba vystužiť doterajší systém. Otázka skôr stojí tak, čo presne v ňom chceme vystužiť.“

Martina Maláková

matka, spoluiniciátorka Zelenej stužky

O všeobecnej nespokojnosti so súčasným stavom a potrebe zmien už dnes málokto pochybuje. Aj keď sú záujmy a očakávania rodičov, stavovských a profesijných organizácií v školstve rôznorodé, v širokej verejnosti prevláda zhoda na tom, že slovenské školstvo prešľapuje na mieste alebo sa vyvíja zlým smerom.² Na to, aké korekcie i zásadné zmeny je potrebné prijať, v akom poradí a načasovaní, sú rôzne pohľady.

„Vystuženie súčasného vzdelávacieho systému a jeho orientácia na deti sú vzájomne nezlučiteľné procesy. Čím viac budeme vystužovať súčasný systém, tým viac sa budeme vzdalovať od dieťaťa a jeho potrieb. Súčasný systém je nastavený proti potrebám dieťaťa.“

Martin Poliačik (SaS)

poslanec NR SR, člen Výboru pre vzdelávanie, vedy, mládež a šport

Zmena prístupu k školskej „reforme“

Zmeny v školstve nemusia byť nevyhnutne prijímané plošne a nariaďované iba „zhora nadol“, nemusia všetko do detailu predpisovať, ani každého aktéra v systéme nútiť, aby sa im podriadil. Takýto spôsob reformy sa neosvedčil, pretože zo svojej podstaty nerešpektuje špecifiká škôl a nedokáže zohľadňovať rozmanité očakávania a potreby detí, rodičov, učiteľov a ďalších aktérov.

Ešte pred diskusiou o tom, aké zmeny by mala „reforma“ systému priniesť, je preto potrebné zmeniť samotný prístup k jej príprave, realizácii aj vyhodnocovaniu. To umožní, aby sa zmeny nerealizovali iba „na papieri“, ale s vnútorným stotožnením sa tých, ktorí ich budú reálne zavádzať do praxe. Bez ohľadu na svoj obsah by teda

školská reforma mala umožniť, aby tí, čo chcú zmeny prijať ihneď, nečelili zbytočným prekážkam a tí, ktorí na ne potrebujú viac času, dostali adekvátnu podporu.

„Učiteľom musíme dať možnosť, aby sa adaptovali na nové spôsoby výučby, ale v žiadnom prípade im to netreba dávať ako povinnosť. 80 až 90 percent učiteľského stavu totiž nie je pripravených prijímať zásadné reformy. Tým by sme systém iba znefunkčnili. Systém postupného vysušovania a podpory ostrovov pozitívnej deviácie je cesta správnym smerom.“

Ľubomír Petrák (SMER-SD)

poslanec NR SR, predseda Výboru pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport

„Potrebujeme vytvoriť priestor na pozitívnu eróziu systému, v ktorom už existujú školy, ktoré dlhé roky experimentálne overujú nové prístupy vo vzdelávaní. Potrebujeme si spraviť ich mapu a vybrať to, čo vieme ponúknuť ostatným školám. Tieto modely sú oveľa bližšie k dieťaťu než to, čo máme v klasickom systéme a relatívne rýchlo vieme vytvoriť prostredie, v ktorom si tieto overené postupy budú môcť ďalšie školy na báze dobrovoľnosti osvojiť.“

Martin Poliačik (SaS)

poslanec NR SR, člen Výboru pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport

Ďalším dôležitým princípom pri zavádzaní zmien je ich postavenie na dostupných dátach a poznatkoch a vyhodnocovanie na základe dôkazov (evidence-based policy). Napriek tomu, že v súčasnosti v školskom systéme zbierame množstvo údajov, ich vyhodnocovanie nie je dostatočne previazané s prijímaním nových opatrení. Mnohé údaje a informácie vôbec nie sú zbierané.

Miera nespokojnosti so súčasným stavom školstva vyvoláva otázku, či si môžeme v nasledujúcom období dovoliť „iba“ zbierať údaje a pripravovať analýzy, na ktorých budú zásadnejšie zmeny postavené. Obavy zo straty času umocňuje aj to, že dopady mnohých rozhodnutí možno

v systéme vyhodnocovať až po dlhšom období, ktoré spravidla presahuje volebné cykly. To v konečnom dôsledku ešte viac zvýrazňuje potrebu širšieho politického, odborného a verejného konsenzu na dlhodobom smerovaní slovenského školstva.

V súvislosti s korekciami súčasného systému sú spoľahlivé dáta a prognózy potrebné napríklad pri zamýšľanej optimalizácii školskej siete, aby sa na jednej strane zvýšila kvalita aj ekonomická efektívnosť vzdelávania, no zároveň zachovala jeho dostupnosť a podporovalo sa vyrovnávanie šancí. V súvislosti s NPRVV absencia potrebných údajov a analýz znamená, že prijatý dokument by nemal prieniesť konečné odpovede a hotové riešenia. Naopak, mal by byť dostatočne otvorený, aby popri náčrte základného smerovania umožňoval aj flexibilné prispôbovanie sa zmenám počas celej doby implementácie. Pri súčasnej absencii rôznych dát a analýz môže byť v prvej fáze jeho realizácie špecifikované práve to, aké analýzy sú potrebné, aby sa mohli prijímať zodpovedné rozhodnutia.

Vzdelávacie potreby detí

„To, čo je najlepšie pre jedno dieťa, nie je najlepšie pre iné.“

Martina Maláková

spoluiniciátorka Zelené stužky

„Čím je dieťa mladšie, tým viac jeho potreby triedi rodič alebo učiteľ. Čím je staršie, tým viac má svoje potreby deklarovať samo. Zladovať potreby dieťaťa a spoločnosti je zložitý proces a od NPRVV očakávam, že bude postavený na filozofii spoločenských potrieb. Pri ich deklarovaní nám nemôže prekážať, že nevieme, čo bude o päť rokov.“

Zuzana Juščáková

analytička Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania

Pozičný dokument k diskusii za okrúhlym stolom rámčuje potrebné zmeny v školskom systéme vzdelávacími potrebami detí. Práve tie môžu byť spojivom pre často protichodné očakávania a požiadavky rôznych aktérov vo vzdelávaní. Keďže aj vzdelávacie potreby detí sú rozmanité a menia sa v čase, otvorenou otázkou zostáva, ako možno diferencované potreby v spoločnej škole napĺňať a zároveň ich zladovať s ďalšími požiadavkami, ktoré sú na vzdelávací systém kladené.

„Ak chceme všetko orientovať na potreby dieťaťa a s tým zámerom otvárať školy, tak to môže viesť k lepším výsledkom a pocitom šťastia a akceptovania. Na druhej strane, keď títo ľudia prídu do praxe, každý si bude musieť plniť svoje povinnosti. Tieto dve veci musíme zosúladiť. Treba nájsť vyváženú podobu, lebo jednostranné akcentovanie slobody, voľnosti, hrania sa a zážitkového učenia môže viesť k nešťastiu týchto ľudí o niekoľko rokov neskôr.“

Ľubomír Petrák (SMER-SD)

poslanec NR SR, predseda Výboru pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport

„Potreby dieťaťa nie sú iba tie, ktoré formuluje dieťa samotné, ale aj to, čo si myslíme, že mu pomôže v budúcnosti pri začleňovaní sa do spoločnosti. To však nie je o tom, že ho ohneme a nasmerujeme do takej spoločnosti, aká je dnes, ale pripravíme ho pre budúcu spoločnosť.“

Martin Poliačik (SaS)

poslanec NR SR, člen Výboru pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport

Orientácia na vzdelávacie potreby dieťaťa si nevyžaduje len vytváranie bezpečného a hravého prostredia v školách, ale aj skvalitnenie diagnostiky, zmenu prípravy a ďalšieho vzdelávania učiteľov, zmeny v obsahu vzdelávania aj formách vyučovania, posilnenie odborných kapacít a ľudských zdrojov v školách, spresnenie požiadaviek na očakávané vzdelávacie výstupy a primerané monitorovanie

a vyhodnocovanie vzdelávacích výsledkov.

Diskusia za okrúhlym stolom sa dotkla všetkých uvedených oblastí a rôznorodé podnety sú zhrnuté v nasledujúcich častiach správy.

Inkluzívne vzdelávanie

„Každé dieťa má zažiť v škole úspech a každé má byť vychovávané tak, aby bolo prospešné pre spoločnosť a pre seba. Na tom by mohol byť postavený spoločný konsenzus, ktorý by nás mohol doviesť ku konkrétnym riešeniam.“

Zuzana Juščáková

analytička Národného ústavu certifikovaných meraní vzdelávania

„Dieťa je motivované sa učiť a dosahovať dobré vzdelávacie výsledky v prostredí, v ktorom sa cíti spokojné a šťastné. Pokiaľ to nedosiahneme, tak sa deti nebudú chcieť učiť a nebudú dosahovať dobré výsledky. Bez orientácie na dieťa sa ten systém neposunie ďalej.“

Jozef Miškolci

analytik Inštitútu pre dobre spravovanú spoločnosť

Ak majú byť v školách zohľadňované individuálne potreby všetkých detí a ak má byť vzdelávanie zároveň prípravou na život v rozmanitej a dynamicky sa meniacej spoločnosti, zodpovedať by tomu malo aj prostredie, v ktorom sa deti učia. Okrem bezpečného fyzického usporiadania a kvalitného materiálneho vybavenia to znamená aj vytvorenie včleňujúceho sociálneho prostredia, ktoré poskytne deťom mnohoraké podnety na učenie sa. Na koncept inkluzívneho vzdelávania a vhodnosť jeho zavedenia do slovenského vzdelávacieho systému sú rôzne názory.

„Tam, kde začínajú práva jedného, v tomto prípade marginalizovaných menšín, tam končia práva väčšiny, ktorá má takisto právo na rozvoj. Musíme sa vážne zamyslieť nad týmto problémom a odidealizovať ho.“

Inkluzívne vzdelávanie môže tvoriť nadstavbu vzdelávania vo vyspelej spoločnosti, ktorej sa možno venovať paralelne, ale nie s hlavným dôrazom.“

Ľubomír Petrák (SMER-SD)

poslanec NR SR, predseda Výboru pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport

„Inklúzia znamená maximálne rozvíjanie akéhokoľvek dieťaťa, teda aj bežného, nadaného či so špecifickou potrebou v bežnej skupine rovesníkov. Keď budeme niektoré deti odsúvať do paralelných systémov vzdelávania, nebudú pripravené na život v bežnej spoločnosti.“

Miroslava Hapalová

analytička a terénna pracovníčka
Človeka v tísi Slovensko

Inkluzívne vzdelávanie nezahŕňa len vzdelávanie sociálne znevýhodnených detí alebo detí so zdravotným postihnutím, ale individuálny prístup k akémukoľvek dieťaťu, ktoré má špecifické vzdelávacie potreby. Inklúzia je teda vhodný spôsob výchovy a starostlivosti o všetky, aj „bežné“ deti. Inkluzívne vzdelávanie totiž nevyžaduje, aby sa všetkým deťom nastavil rovnaký cieľ a aby každé vzdelávalo rovnako.

Rozmanitosť detí v triedach väčšine dnešných rodičov neprekáža.³ Mnohí sa však oprávnenne obávajú, že pri nedostatku podpory školám a učiteľom môže viesť k zníženiu latky a prispôbovaniu výučby slabším deťom. To rodičov mnohokrát motivuje k výberu iných ako spádových škôl aj za cenu každodenného dochádzania či dovažovania detí alebo platenia za vyššiu kvalitu vzdelávania.

„Ako chceme rodičom tých najšikovnejších, nadaných žiakov vysvetliť, že budú v triede s rôznymi deťmi? Sám učiteľ veľkú rozmanitosť detí v triede nezvládne, ak sa má poctivo venovať všetkým.“

Martina Maláková

spoluiniciátorka Zelenej stužky

Príprava učiteľov na zmeny

„Orientáciu vzdelávania na dieťa potrebujeme stavať na podpore súčasných učiteľov a príprave budúcich učiteľov.“

Eva Smolíková (SNS)

poslankyňa NR SR, podpredsedníčka
Výboru pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport

Platná zákonná úprava akcentuje individuálny prístup k deťom vo vzdelávaní.⁴ Jeho nenaplnenie v praxi teda nie je nevyhnutne nedostatkom legislatívy, ale nedostatočnej podpory školám, učiteľom a rodičom. V takomto prostredí by bolo iba deklaratívne presadzovanie inkluzívneho vzdelávania bez podporných mechanizmov kontraproduktívne.

Príprava na zmeny smerom k väčšej individualizácii nevyhnutne znamená posilnenie ľudských zdrojov a odborných kapacít vo verejných školách, v ktorých sa vzdeláva veľká väčšina detskej populácie.⁵ Okrem pedagogických asistentov školy potrebujú kvalifikovanú odbornú pomoc pre diagnostikovanie vzdelávacích potrieb a na pomoc pri učení (špeciálnych pedagógov, školských psychológov, sociálnych pedagógov, logopédov a pod.). Iba tak bude možné docieľať to, aby sa deti neprispôbovali škole, ale škola dynamicky reagovala na potreby každého dieťaťa.

Zásadne skvalitnené musia byť aj podmienky pre prácu učiteľov, a to nielen v ich ohodnotení, ale aj v prehodnotení úväzkov, najmä pomeru prípravy, priamej vyučovacej činnosti a ďalších povinností (triednictva, výchovného poradenstva, práce v predmetových komisiách, koordinácie výchovno-vzdelávacích oblastí). Začínajúci a menej skúsenejší učitelia potrebujú podporu a pomoc od skúsenejších kolegov, ktorí by mali mať na ich mentorstvo a supervíziu taktiež znížený rozsah priamej vyučovacej činnosti.

„Práca s učiteľmi bola najdôležitejším prvkom zavádzania inovovaného štátneho vzdelávacieho programu pre materské školy. Keď sa s učiteľmi pracuje, keď sa im vysvetlí poňatie vzdelávacieho programu a prechádza sa

cez každú jednu vzdelávaciu oblasť, pozitívnejšie vnímajú aj celý ŠVP.“

Petra Fridrichová

riaditeľka Štátneho pedagogického ústavu⁶

Presadenie zmien v školstve si vyžaduje preškolenie celých školských kolektívov a taktiež zmeny v príprave budúcich učiteľov.

„Keby študenti učiteľstva neštudovali konkrétny predmet, ale vzdelávaciu oblasť, zrazu by sme nehovorili o jedn hodinovej dotácii povedzme pre fyziku, ale o niekoľkohodinovej dotácii pre celú vzdelávaciu oblasť. Tú by potom jednotlivé školy v rámci disponibilných hodín posilňovali na základe diagnostiky potrieb svojich žiakov.“

Petra Fridrichová

riaditeľka Štátneho pedagogického ústavu

Zároveň musia mať riaditelia škôl možnosť flexibilnejšie prijímať i prepúšťať učiteľov a odmeňovať ich na základe dosiahnutých výsledkov.

„Dobrý učiteľ je taký, ktorý svojich žiakov naučí čo najviac. Kvalita dobrého učiteľa sa teda odvíja od výsledkov žiakov. Aby sme vedeli, aký dobrý je učiteľ, tak potrebujeme odmerať pokrok, ktorý jeho žiaci spravili.“

Veronika Remišová (OLANO-NOVA)

poslankyňa NR SR, členka Výboru pre vzdelávanie, vedu, mládež a šport

Príprava prostredia na zmeny

„Sloboda nie je to, čo v školách chýba. V školách chýba najmä líderstvo.“

Miroslav Pagáč

iniciátor pomoz.sk

„Na pedagogických fakultách treba z budúcich učiteľov vychovávať lídrov. V Českej republike sú už na pedagogických fakultách katedry školskej politiky, ktoré pripravujú budúcich riaditeľov škôl. To na našich školách chýba.“

Eva Radičová

zástupkyňa riaditeľa Základnej školy
M. R. Martákovej v Liptovskom Mikuláši

Zmeny v škole presadí iba schopný líder, ktorý nemusí byť nevyhnutne riaditeľom. Vďaka zápalu aj schopnostiam takéhoto človeka sa k nemu pridávajú aj ostatní kolegovia. Škola môže byť úspešná, iba ak v nej funguje tímová spolupráca a kolegiálny duch. Takýmto spôsobom sa v nej postupne buduje „firemná kultúra“, ktorá dnes v mnohých školách chýba. V riadení škôl je preto potrebné posilniť prvky autonómie a zdieľanej zodpovednosti.⁷

„Manažérske vzdelávanie by nemalo byť realizované „hurá systémom“, v ktorom všetkých naženieme na manažérske kurzy, pretože tam sa z nich dobrí manažéri nestanú. Takéto vzdelávanie by malo prebiehať priamo na pracovisku, mal by tam prísť podporný tím, zanalyzovať aktuálny stav a na základe zistení a s vedomím žiaduceho výsledku by mali so školou dlhodobo pracovať. Vzdelávanie k líderstvu musí byť dlhodobé.“

Miroslav Pagáč

iniciátor pomoz.sk

Školy, ktoré procesom premeny prejdú, môžu svoje know-how rozširovať na ďalšie školy. Na tom sa však musia podieľať aj zriaďovatelia, ktorí by mali rozumieť, prečo sa škola o niečo snaží a podporovať ju v tom. Zmeny si preto vyžaduje aj postavenie vedenia školy vo vzťahu k zriaďovateľom a radám škôl. Potrebné je posilniť aj spoluprácu medzi školami navzájom a vytvoriť podporné tímy, ktoré budú flexibilne poskytovať servis viacerým školám.

„Od štátu k škole je veľmi dlhá cesta. Treba počúvať učiteľov, keď hovoria, že im chýbajú odbory školstva, ktorých úlohou kedysi nebolo administratívne usmerňo-

vanie, keďže tam neboli úradníci, ale kvalitní metodici, ktorí dokázali školy v danom regióne spájať, metodicky ich usmerňovať a pomáhať im riešiť konkrétne problémy.“

Petra Fridrichová

riaditeľka Štátneho pedagogického ústavu

„Je veľmi dôležité si povedať, či sa chceme naďalej zameriavať na obsah vzdelávania alebo na jeho výsledky, teda na kompetencie a následne na výkon, na ktorom sa má daný obsah realizovať.“

Petra Fridrichová

riaditeľka Štátneho pedagogického ústavu

„Nemôže vzniknúť dojem, že školy majú slobodu, ktorú len nevyužívajú. Bez jasnej objednávky od ministerstva školstva, ktoré predefinuje očakávania od škôl, sa zmeny nepresadia. Treba jasne povedať, že nás primárne nezaujímajú výsledky Testovania 9, ale to, ako bude prostredie škôl vyzerieť, ako sa bude so žiakmi v triedach pracovať, a či to povedie k lepším výsledkom.“

Zuzana Zimenová

analytička a riaditeľka Nového školstva

Obsah vzdelávania

„Môj štrnásťročný syn, gymnazista, písal písomku z priemerných ročných teplôt slovenských krajských miest. To naozaj nie je druh informácie, aký by škola mala dať človeku do života.“

Oľga Šulíková

spoluiniciátorka Zelené stužky

Obsah vzdelávania je v slovenskom školstve dlhodobo podrobovaný kritike kvôli množstvu požadovaných poznatkov na úkor rozvoja zručností, logického myslenia, skúmania vzťahov medzi osvojovanými vedomosťami a kultiváciou postojov a hodnôt. Kurikulum je naďalej delené do vyučovacích predmetov, ktoré nie sú vzájomne prepojené. Kurikulárna reforma, ktorá zaviedla dvojúrovňový model štátnych a školských vzdelávacích programov, bez dostatočnej metodologickej podpory školám automaticky nevedla k skvalitneniu vyučovania. Diskusie o nutnej redukcii obsahu vzdelávania často zatievajú diskusie o žiaducich vzdelávacích výsledkoch.

Štátne vzdelávacie programy (ŠVP) sa líšia aj medzi rôznymi stupňami vzdelávania. Materské a stredné školy smerujú k tvorbe úrovňového modelu kurikula, ktorý je vystavaný na výkonovom, a nie obsahovom princípe. Naproti tomu základné školy sa po roku 2015 vrátili k ročníkovému modelu, ktorý stavia na obsahu.

Okrem zosúladenia kurikúl je na úrovni štátu potrebné zadefinovať aj cieľové hodnoty, ktoré umožnia sledovať, či sa kvalita vzdelávania zvyšuje (napríklad zvýšenie úrovne čitateľskej gramotnosti o 20 % do konkrétneho obdobia). Referenčné ukazovatele na národnej, regionálnej a školskej úrovni by mohli ukázať, ako sa konkrétne školy zlepšujú a ak sa nezlepšujú, skúmať, prečo tomu tak je.

Vízia vzdelávania zameraná na potreby dieťaťa je kompatibilná s obsahom vzdelávania postaveným na vzdelávacích oblastiach, s diagnostikovaním individuálnych potrieb, poskytovaním podporného servisu učiteľom priamo v školách a so sledovaním progresu na rôznych úrovniach.

„Základná vec, ktorú by škola mala dať deťom v prvom rade, je túžba po poznaní. Mala by ich viesť k tomu, že objavovanie sveta vo všetkých jeho podobách je úžasné dobrodružstvo. A že byť vzdelaný je hodnota, ktorú vám nik nezvezme.“

Oľga Šulíková

spoluiniciátorka Zelené stužky

„Túžbu detí po poznaní v školách netreba zapínať, stačí ju tam len nevypnúť.“

Martin Poliačik (SaS)

poslanec NR SR, člen Výboru pre
vzdelávanie, vedu, mládež a šport

Hodnotenie vzdelávacích výsledkov

„Potrebujeme ponuku vedomostných testov, v ktorých štát zadefinuje, čo je kľúčové, teda napríklad matematika či jazyky, no nielen to. Potrebujeme aj postojové zisťovania, napríklad vyhodnocovanie klímy školy, klímy tried či zborovne. To dáva riaditeľom a učiteľom odpovede na množstvo otázok, ktoré predtým ani nevedeli pomenovať.“

Romana Kanovská

riaditeľka Národného ústavu
certifikovaných meraní vzdelávania

Hodnotenie vzdelávacích výsledkov má byť viacúrovňové a širokospektrálne. Má vhodne kombinovať formatívne a sumatívne, priebežné a výstupné, slovné a klasifikačné hodnotenie. Skúsenosti so slovným hodnotením žiakov ukazujú, že pred jeho zavedením je vhodné rodičom vysvetliť jeho účel aj pridanú hodnotu oproti tradičnej klasifikácii. Ak je slovné hodnotenie zredukované iba na slovné ekvivalenty známok, túto pridanú hodnotu stráca, je nezrozumiteľné a rodičia preto prirodzene požadujú návrat k známkovaniu.

Účel vzdelávania a poslanie škôl nemožno zužovať iba na prenos poznatkov a číselné vyjadrenie miery ich ovládania. Okrem rozvoja základných gramotností je potrebné merať širšie spektrum kompetencií, vrátane spokojnosti a postojov, úrovne kritického myslenia či rozvinutia sociálnych zručností. Merania nemajú dať obraz iba o momentálnom výkone, ale zmapovať progres v čase.

Na zisťovanie toho, ako sa žiakom či celým školám darí, musí byť jasne pomenovaný výstupný štandard, podľa

ktorého sú nastavené jednotlivé merania zohľadňujúce individuálne charakteristiky detí. Merania by mali predstavovať kombináciu celoplošných a výberových reprezentatívnych zisťovaní.

Na hodnotenie škôl je potrebné vypracovať indikátory kvality mapujúce nielen vzdelávacie výsledky, ale aj školskú klímu, medziludské vzťahy, spôsoby rozhodovania, spokojnosť detí, učiteľov aj rodičov. Iba kombinácia externého hodnotenia a autoevaluácie môže poskytnúť komplexný obraz o kvalite škôl. Obe musia byť robené na základe vopred stanovených indikátorov, ktorých naplnenie posúdi škola aj nezávislí hodnotitelia, vrátane inšpekcie. Vo veciach, v ktorých je potrebná náprava alebo zlepšenie, má škola následne dostať pomocnú ruku.

Pri hodnotení výsledkov sa už v ŠVP pre materské školy možno oprieť o evaluačné otázky, ktoré učiteľom umožňujú posúdiť, do akej miery a na akej úrovni, bol výkon každého dieťaťa naplnený. Na základe toho možno následne upravovať stanovené ciele i analyzovať dôvody, prečo sa v niektorých oblastiach či u niektorých žiakov nedarí napredovať.

Medzi prvým a druhým stupňom základných škôl je v súčasnosti veľká priepasť v miere aktívneho učenia sa. Vyučovanie sa takmer výlučne zužuje na osvojovanie poznatkov a od žiakov sa vyžadujú vysoké výkony. Individualizácia vzdelávania aj socializácia v kolektíve sa dostáva do úzadia, čo sa podpisuje pod vzťahy žiakov k učiteľom a ovplyvňuje aj celkovú klímu v triede. Mnohí učitelia berú meranie takýchto aspektov vzdelávania ako namierené proti nim.

„Učiteľov ako dobrých organizátorov, napomáhajúcich a chápaných, označilo v našich evaluačných dotazníkoch len 26 % až 31 % detí. Na druhej strane 64 % až 69 % detí vníma svojich učiteľov ako neistých, nespokojných a karhajúcich.“⁴⁸

Romana Kanovská

riaditeľka Národného ústavu
certifikovaných meraní vzdelávania

Na akých silných stránkach možno stavať

„Plošné školské reformy sú zdĺhavé, potrebujeme množstvo menších, paralelných reforiem na lokálnej úrovni.“

Robert Chovanculiak

analytik Inštitútu ekonomických
a sociálnych analýz

Napriek mnohým nedostatkom slovenského školstva možno pri nastavovaní dlhodobej vízie a stratégie rozvoja vzdelávacieho systému stavať na niektorých silných stránkach a príkladoch dobrej praxe. Účastníci a účastníčky okrúhleho stola pomenovali nasledovné:

- inovatívne školy – potrebné je zmapovať ich, systémovo podchytiť a vytvoriť z nich centrá vzdelávania ďalších škôl;
- siete inovatívnych učiteľov, ktoré vznikli počas realizácie rôznych projektov – títo učitelia by mali byť prizvaní do nastavovania zmien vzdelávacieho systému;
- výsledky úspešných experimentálnych overovaní – po ich zmapovaní je žiaduce vytvoriť systém na prenos dobrej praxe do ďalších škôl;
- fungujúce modely spolupráce škôl a zriaďovateľov a medzi školami navzájom v konkrétnych lokalitách – rôzne modely spolupráce je vhodné zmapovať a propagovať;
- otvorené vyučovacie hodiny, zdieľané prípravy a metodické materiály vytvorené učiteľmi, organizácia metodických dní – umožňujú učiteľom učiť sa od seba navzájom a skvalitňovať svoju prácu;
- veľký počet motivovaných špeciálnych pedagógov v špeciálnych školách – ich skúsenosti sú veľmi cenné a mali by sa využívať v praxi bežných škôl;
- existujúce merania „mäkkých“ premenných (klíma školy a triedy, interakčný štýl učiteľa, motivácia žiaka, vzťahy žiakov a učiteľov, nežiaduce javy v školách) – ich zisťovanie je prínosné pre autoevaluáciu škôl a cieľavedomé zvyšovanie ich kvality;
- inovatívne programy kontinuálneho vzdelávania pre pedagógov poskytované mimovládnyimi organizácia-

mi, vrátane programov pre učiteľov rôznych vzdelávacích stupňov;

- metodická podpora a realizácia projektov školami v spolupráci s neziskovými organizáciami i pedagogickými vydavateľstvami.

Aj keď mnohé otázky o ďalšom smerovaní slovenského vzdelávacieho systému a o vhodných spôsoboch jeho skvalitňovania zostávajú nezodpovedané či sporné, na samotnej potrebe zásadných zmien systému už dnes existuje široká zhoda v odbornej aj širokej verejnosti a naprieč politickým spektrom. V nasledujúcich obdobiach je široká diskusia potrebná ešte viac než doposiaľ a hlas i potreby detí a mladých ľudí v nej nemôžu byť opomínané.

„Úspešné školské reformy vznikli a vyvíjali sa niekoľko desaťročí a vyžadovali, aby niektorí ľudia zo systému odišli.“

Petra Fridrichová

riaditeľka Štátneho pedagogického ústavu

Zoznam použitých zdrojov

1. Programové vyhlásenie vlády SR 2016 – 2020 je dostupné [tu](#), zoznam úloh ministerstva školstva na napĺňanie programového vyhlásenia do konca roka 2016 je dostupný [tu](#).
2. Reprezentatívny prieskum z prelomu apríla a mája 2015 ukázal, že podľa 55 % ľudí slovenské školstvo prešľapuje na mieste a takmer tretina si myslí, že sa vyvíja zlým smerom. Iba 8 % respondentov súhlasilo s tvrdením, že sa školstvo vyvíja dobrým smerom. Vzhľadom na výraznú verejnú a mediálnu pozornosť venovanú problémom školstva v poslednom roku možno predpokladať, že všeobecná nespokojnosť občanov od realizácie prieskumu ešte vzrástla. Pozri Slovenské školstvo prešľapuje na mieste. Prvá správa o zisteniach z reprezentatívneho prieskumu verejnej mienky o vzdelávaní na Slovensku. (2015). Šamorín: Nové školstvo. Dostupné [tu](#).
3. 58 % rodičov úplne alebo čiastočne súhlasilo s výrokom „Čím rozmanitejšie deti v triede sú, tým viac to obohacuje ich učenie. Vôbec alebo čiastočne s ním nesúhlasilo 16 % respondentov. Naopak, 55 % respondentov nesúhlasilo s tým, že „V jednej triede by nemali byť šikovní žiaci so slabšími.“ Súhlasilo 29 % ľudí. Pozri Aká základná škola je kvalitná? Druhá správa o zisteniach z reprezentatívneho prieskumu verejnej mienky o vzdelávaní na Slovensku. (2015). Šamorín: Nové školstvo. Dostupné [tu](#).
4. Podľa § 5, ods. 2, písm. c) zákona č. 317/2009 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch je pedagogický a odborný zamestnanec povinný „rešpektovať individuálne výchovno-vzdelávacie potreby dieťaťa, žiaka a poslucháča s ohľadom na ich osobné schopnosti a možnosti, sociálne a kultúrne zázemie.“ Zákon je dostupný [tu](#).
5. Podľa Štatistickej ročenky školstva v školskom roku 2015/2016 z vyše 427 tisíc žiakov základných škôl navštevovalo štátne školy takmer 93 %, cirkevné 5,6 % a súkromné 1,4 % detí. Podiely detí v týchto kategóriách škôl sa medziročne významne nemenia. Údaje sú dostupné [tu](#).
6. V čase konania okrúhleho stola, od 1. mája 2016 je riaditeľom ŠPÚ Ľudovít Hajduk.
7. O koncepte zdieľanej zodpovednosti (multiple accountability) a rôznych modeloch jeho uplatňovania v školskom prostredí pozri Hooge, E. et al. (2012), "Looking Beyond the Numbers: Stakeholders and Multiple School Accountability", OECD Education Working Papers, No. 85. Paris: OECD Publishing. Dostupné [tu](#).
8. Juščáková, Z. a kol. (2015). Vybrané aspekty kvality školy. Správa z výskumu trendov kvality škôl v akívite 1.2. Bratislava: NÚCEM.

